

terialy zamieszczone w omawianym wydawnictwie dzielą się na dwie równe części. Pierwsza z nich podzielona na rozdziały zatytułowane: *Niemiecka tożsamość* i *Spór nie tylko o muzea* stanowi zestawienie szerokich omówień ważnych studiów poświęconych zagadnieniu powojennej historii Niemiec, przemian dokonujących się w tym kraju, prądów ideowo-filozoficznych i programów politycznych realizowanych w tym państwie pióra J. Ardagha, B. Sauzay, M. Greiffenhagena, M. Stürmera, Ch. Meiera. K. Wóycicki poza cełnym ukazaniem zasadniczych wątków omawianych przez siebie publikacji, rozwija szeroko wątek wielorakich odniesień filozoficzno-ideowych i polityczno-społecznych tych kwestii, co czyni z jego omówień bogate erudycyjnie i myślowo rozprawki dotyczące powojennej historii Niemiec i ich współczesności. Część druga pracy Wóycickiego: rozdziały *Centrum i środek Europy — niemieckie dyskusje o Europie Środkowej*, *Mieszane uczucia*, *Między Rosją a Niemcami*, *Na drodze do Europy* podejmuje zagadnienie przyszłości stosunków polsko-niemieckich, a więc kwestię zawartą w tytule *Czy bać się Niemców?*

Autor podejmuje próbę odpowiedzi na to pytanie ukazując szeroko potraktowany europejski kontekst stosunków polsko-niemieckich, a zwłaszcza relacje w Europie Środkowej i Wschodniej. W swych prognozach dotyczących rozwoju sytuacji w tym regionie Europy autor jest „bardzo oględny”, jego „wnioski muszą... być powściągliwe, bo życie przynosi niespodzianki, o których nie śniło się filozofom” — pisze autor wstępu do omawianej książki Stanisław Stomma.

Praca K. Wóycickiego jako ciekawa, wykazująca niezwykle głęboką wiedzę autora o omawianych przez niego problemach, zasługuje na baczną uwagę nie tylko Niemcoznawców oraz czytelników interesujących się zagadnieniami stosunków polsko-niemieckich, lecz także osób upatrujących szerokich europejskich kontekstów przemian dokonujących się w naszym regionie Europy.

Tadeusz Seweryn Wróblewski

WŁADYSŁAW CZAPLIŃSKI: *Obywatelstwo w procesie normalizacji stosunków RFN-PRL i RFN-NRD*. Instytut Zachodni, Poznań 1990, 261 ss.

Prawo o obywatelstwie zachodnioniemieckim posiada niezwykle specyficzną strukturę. Miał klarownego podziału na własnych obywateli i cudzoziemców regulacja posiada w rzeczy samej trójstopniowy charakter. Nie budziłoby to szczególnych kontrowersji, gdyby nie fakt, iż jakkolwiek obywatelstwo jest instytucją prawa wewnętrznego, swoboda regulacji tej problematyki w poszczególnych państwach jest jednak ograniczona zasadami prawa międzynarodowego, zarówno zwyczajowymi, jak i umownymi.

Praca W. Czaplińskiego *Obywatelstwo w procesie normalizacji stosunków RFN-PRL i RFN-NRD* traktuje o wybranych problemach instytucji obywatelstwa w systemie prawnym RFN właśnie z punktu widzenia prawa międzynarodowego. Na szerszym tle zasad międzynarodowopravných dotyczących obywatelstwa autor przedstawia szczegółową regulację prawną obywatelstwa w systemie prawnym RFN oraz teoretyczne koncepcje doktryny zachodnioniemieckiej leżące u podłoża takiej regulacji (tzw. pozycja prawna RFN).

Sporo miejsca poświęcono również stanowi prawnemu w zakresie obywatelstwa na polskich Ziemiach Odzyskanych oraz istniejącemu przed zjednoczeniem Niemiec stanowi prawnemu w zakresie obywatelstwa NRD i problemowi statusu prawnego mieszkańców Berlina Zachodniego.

Obywatelstwo nie jest jedynie kwestią o istotnym znaczeniu dla normalizacji

stosunków politycznych, posiada bowiem doniosłość praktyczną jako łącznik w międzynarodowym obrocie prawnym. Dalsza część pracy dotyczy zatem skutków zachodnioniemieckiej konstrukcji obywatelstwa dla stosowania prawa w zakresie prawa kolizyjnego, karnego i ochrony dyplomatycznej tak w stosunkach obu państw niemieckich z państwami trzecimi, jak i — przede wszystkim — w stosunkach między nimi.

Opierając swą pracę na analizie aktów prawa wewnętrznego oraz umów międzynarodowych, zwłaszcza obu państw niemieckich, W. Czapliński uwzględnił również w dostępnym zakresie orzecznictwo sądowe i praktykę międzynarodową. Analiza problemu dotyczy stanu prawnego na dzień 31 grudnia 1986 r.

Wartość pracy niewątpliwie podnosi zaopatrzenie jej w obszerną bibliografię oraz w skorowidz osobowy i rzeczowy.

Andrzej Graś

Niemcy w polityce międzynarodowej 1919-1939. T. I. Era Stresemanna
Pod red. S. Sierpowskiego. Poznań 1990, 389 ss.

Książka zawiera materiały z konferencji naukowej zorganizowanej we wrześniu 1986 r. przez Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Na publikację składa się 17 referatów historyków niemieckich oraz polskich [z Poznania (5), Warszawy (3), Łodzi (2), Szczecina (2), Wrocławia (1), Opola (1) i Krakowa (1)]. Prezentują one politykę zagraniczną państw europejskich i Stanów Zjednoczonych wobec Niemiec od zawarcia 28 czerwca 1919 r. traktatu wersalskiego do 1929 r., czyli śmierci Gustava Stresemanna, wieloletniego szefa *Auswärtiges Amt* i kanclerza Rzeszy, dzięki któremu po klęsce w „wielkiej wojnie” Niemcy potrafiły „nie tylko ... utrzymać — jak pisze we wstępie Stanisław Sierpowski — przedwojenne wpływy, ale podjęły olbrzymi wysiłek w celu ich ugruntowania i rozszerzenia”.

Pracę otwiera artykuł A. Czubińskiego ukazujący niemieckie koncepcje wyjścia z kryzysu lat 1918-1919. Problem ten znalazł swoje rozwinięcie w referatach H. Hübnera (*Traktat wersalski a problem niemieckiego militarizmu*), W. Rojka (*Separatystyczny traktat pokojowy pomiędzy Stanami Zjednoczonymi Ameryki a Niemcami 1919-1921*) oraz W. Balceraka (*Locarno a system wersalski*). Bezpośrednio polityce zagranicznej Republiki Weimarskiej i jej kierownikom poświęcone zostały opracowania S. Sierpowskiego (*Politycy niemieccy w działalności organów Ligi Narodów*), W. Michowicza (*Rola planów i programów rozbrojeniowych w polityce Niemiec w dobie Komisji Przygotowawczej do Konferencji Rozbrojeniowej*), K. Fiedora (*Dyktat wersalski w propagandzie i publicystyce Republiki Weimarskiej*) oraz P. Łossowskiego (*Kłajpeda w polityce Republiki Weimarskiej*). Kolejne artykuły prezentują Niemcy w polityce poszczególnych państw: Wielkiej Brytanii (M. Baumgart), Stanów Zjednoczonych (J. Kiwerska), Związku Radzieckiego (A. Skrzypek), Włoch (B. Koszel), Austrii (M. Cygański) i Francji (A. M. Brzeziński i Z. Wroniak). Aspekt polski w polityce niemieckiej ukazał G. Rosenfeld (*Wpływ linii politycznych z Rapallo i Locarno na stosunki niemiecko-polskie*), a niemiecki w publicystyce polskiej J. Faryś (*Niemcy w myśli politycznej Piłsudczyków w latach dwudziestych*).

Prezentowana praca jest kolejną próbą ukazania Niemiec na szerokim tle polityki europejskiej i światowej, jednak odczuwalny jest brak tekstów dotyczących problemu niemieckiego na Konferencji Pokojowej w Paryżu, Niemiec w poli-